

Reviews and Anotations
Рецензии и анотации

СОФИЯ И БАЛКАНСКАТА МОДЕРНОСТ

Велинова, З., Начев, И. (2016). *София и балканската модерност*. Белград, София, Загреб, Любляна, Сараево (1878 – 1914). София: Издателство „Рива“

Мира Маркова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Градът, като обект на историческото изследване, е сложен и многообразен културно-исторически комплекс, включващ социално-икономически, етнически, религиозно-нормативни, традиционно-битови елементи и отношения. Той е най-съвършената цивилизационна форма на реализиране на културния модел, характерен за дадено общество на определен исторически етап. Изграждането на един град, историята и промените в неговото съществуване съдържат цялостна информация за състоянието и начина на живот на социалната общност. Показват пътищата, по които иновациите се вкарват в предишните усвоени пространства и стават част от установени практики и културни модели.

В тази връзка, книгата „София и балканската модерност“ на Зорница Велинова и Ивайло Начев е новаторско и оригинално изследване, тъй като в своя подход и реализация разглежда различните аспекти в цялата им комплексност. В детайли са представени основополагащи елементи от градското развитие на пет балкански столици – София, Белград, Загреб, Любляна, Сараево, в периода от 1878 до 1914 г. Авторите акцентират върху спецификите в демографското развитие, икономиката, социалната структура, градоустройството и архитектурата, благодарение на което читателят получава наситена картина за модернизационните и урбанизационните процеси, протичащи в балканските общества до началото на Първата световна война. Ценното тук е представянето на паралелното развитие на избраните балкански столици, които отразяват „балканската модерност“ на

своите общества. Тази модерност обаче е неделима от категоричния стремеж, заявен от тогавашните балкански общества, да следват най-добрите за времето тенденции в изграждането на един столичен град. Балканските столици стават отражение и на развитието на националните идеи, стремежи и тенденции в еманципацията на балканските народи. Описаните модели на столичен град представят мащабите на модернизационния процес, който означава само едно – пълно обвързване с европейските стандарти и европейската културно-цивилизационна платформа.

Книгата е структурирана в две основни, еднакво значими части. Първата поставя в центъра на изложението две от столиците на новите балкански държави – Белград и София, а втората се фокусира върху три главни града от балканските провинции на Австро-Унгария – Загреб, Любляна и Сараево. Градовете са разглеждани в процеса на превръщането им в модерни градски средища в периода 1878 – 1914 г. Двата темпорални маркера на изследването са ключовият в историята на Югоизточна Европа Берлински конгрес и Първата световна война, които фиксират една динамична и класическа в балканистичните изследвания епоха. В двете части почти огледално се следва сходна типизирана вътрешна организация, а именно поетапно разглеждане на поставения проблем в модернизационния път на посочените балкански столици. Още в съдържанието става видимо едно от постиженията на книгата, а именно нейното проблемно разработване. Съществува органична връзка между отделните глави, които взаимно се допълват, за да изградят цялостен продукт, подчинен на основната тема за градската модерност. Синтезът и контактът между двамата автори е осезаем. Получава се зряло изследване по градска история, което е достойнство за българската хуманитаристика.

Основният изследователски метод е компаративният, съчетан с диахронен и синхронен анализ. Сравнителният метод е особено приложим в изследвания от тематичния спектър на модернизацията. Чрез него лесно се създава усещане за следваната посока и мярка, а едновременно с това той е предпазно средство срещу митологичното и ревизионистично мислене, характерно за балканските наративи. Този подход изравнява критериите на двамата автори, които успяват да създадат хармонично съчинение. И в това е едно от многото достойнства, в които би трябвало да се крие приносният характер на представения текст. Книгата е различна и иновативна. Тя е интересна, надхвърляйки рамките на установените стандарти при създаването на научен текст. Трябва да се отбележи и солидната изворова база, която е „канавата“, върху която се гради изследването.

До появата на рецензираната книга Белград и София са участвали в единични случаи на кратки и до голяма степен формални съпоставки, излезли изпод перото на някои западни автори и служещи за примерно позоваване, а не като конкретни обекти на изследване. Никога проблемите на тяхното развитие не са били поставяни в рамките на цялостно сравнително проучване дори от представители на националните историографии. Напълно идентичен е случаят със

Загреб, Любляна и Сараево, които са били досега единствено обект на някои отделни специализирани проучвания.

Изложението на двете части на книгата не се фокусира върху въпроси от политически характер, въпреки че за разглежданите градове десетилетията в края на XIX – началото на XX век са изпълнени с немалко драматизъм от подобен характер. Основната цел на Зорница Велинова и Ивайло Начев е да проучат пътищата на модернизацията, както и начина, по който избраните градове се утвърждават като средища за отделните общества. Потърсен е и е открит модерният човек, който изгражда модерния град. „Балканската столица“ на младите автори не е само пространство с определени градоустройствени параметри, демографска структура, икономика и транспорт. В тази „Балканска столица“ живеят Антонин Колар, Вацлав Роубал, Фридрих Грюнангер, Константин Йованович, Петко Момчилов, Бартол Фелбингер, Иван Хрибар и много други, които създават „високата култура“, така необходима за съзряването на балканските общества. Изживявайки сблъсъка между „голямата“ и „малката“ традиция, в книгата на Велинова и Начев човекът излиза от анонимност. Този човек задава пътища, търси посоки, поставя въпроса за изявата, за контактите, за събиранията, а не просто следва утвърдени модели. Затова се изисква смелост като изследовател да се захванеш с проучване на градската история, а представените млади автори безспорно притежават такава смелост.

Категорично мога да посоча, че монографията разработва модел, който може успешно да бъде използван в бъдещи изследвания по предложената проблематика. Разнообразният илюстративен материал допълва общото звучене на текста. Предложеното изследване е добър пример за това, че хуманитарното знание е нужно и на съвременното ни технологично общество. Непokoйният дух на хуманитариста изследовател, съпроводен с усета към детайла и умениято събитията да се разглеждат и в тяхната цялостност, характеризира перото на Зорница Велинова и Ивайло Начев. Свободни по дух, младите автори избират историята, за да покажат балканския град обективно и без илюзии, но със самочувствие и без комплекси.

SOFIA AND THE BALKAN MODERNITY

Velinova, Z., Nachev, I. (2016). *Sofia and the Balkan Modernity. Belgrade, Sofia, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo (1878 – 1914)*. Sofia: Riva Publishing House

✉ **Dr. Mira Markova, Assoc. Prof.**

Department of Ethnology

Faculty of History

University of Sofia

15, Tzar Osvooboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: mira_markova@hotmail.com